

Elina Vainionpää

ASIAKASLÄHTÖINEN VERTAISRYHMÄTOIMINTA

Opinnäytetyö

KESKI-POHJANMAAN AMMATTIKORKEAKOULU

sosiaali-ala

Maaliskuu 2011

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Sosiaalialan toimipiste, Ylivieska	Aika Maaliskuu 2011	Tekijä Elina Vainionpää
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn nimi Asiakaslähtöinen vertaisryhmätoiminta		
Työn ohjaaja Helinä Nurmenniemi ja Marja Savolainen		Sivumäärä 35+2
<p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli asiakaslähtöisen vertaisryhmän suunnittelu ja toteutus perhetyössä Oulaisten kaupungissa sekä vertaistuen mahdollistaminen nuorille vanhemmille. Toiminnasta on käytetty myös nimikettä perhekerho. Perhekerho koostui viidestä äidistä ja heidän lapsistaan. Kokoontumiskertoja perhekerholla oli yhteensä viisi kesäkuussa 2010. Perhekerhon osallistujien yhdistävä tekijä oli nuori äitiys. Opinnäytetyö oli muodoltaan projektiluontoinen.</p> <p>Perhekerhossa äidit saivat ryhmässä ammatillista tukea ja ohjausta ohjaajien kautta sekä sosiaalisia kontakteja ja vertaistukea muilta ryhmäläisiltä. Nuorilla äideillä oli halu luoda sosiaalisia kontakteja samassa elämäntilanteessa oleviin ihmisiin. Äideiltä saadun positiivisen palautteen ja tutkimustulosten pohjalta voi päätellä sen, että tarvetta tämäntyyppiselle vertaisryhmälle on. Projektin tuloksia voidaan hyödyntää tulevaisuudessa käytännön perhetyötä kehitettäessä. Projekti antaa uusia valmiuksia kehittää perhetyötä niin, että se vastaa yhä paremmin perheiden tarpeita. Vertaisryhmätoiminnan pohjalta on luotu toimintamalli ryhmätoiminnan toteuttamiseen.</p>		

Asiasanat

asiakaslähtöinen suunnittelu, perhetyö, vertaisryhmä

ABSTRACT

CENTRAL OSTROBOTHNIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES Unit of Social work, Ylivieska	Date March 2011	Author Elina Vainionpää
Degree programme Degree program of social work		
Name of thesis The customer-oriented peer group activity		
Instructor Helinä Nurmenniemi ja Marja Savolainen	Pages 35+2	
<p>The aim of the thesis was to plan and put into action a customer-oriented peer group as a part of the family welfare work in the city of Oulainen and enable providing peer support for young parents. The peer group has also been called a family club. The family club consisted of five mothers and their children. The family club met five times in June 2010. The unifying factor of the family club participants was the fact that all mothers were young. The thesis was a project.</p> <p>In the family club mothers received professional support and guidance from counselors and peer support from other group members. The young mothers had a desire to create new social contacts with the parents who are in a similar situation. The feedback received from the mothers was positive and on the basis of it as well as and the results of the research, on it can be concluded that there is need for this type of a group. The project results can be used in developing family welfare work in the future. This project will provide new approaches for developing family welfare work in such a way that it would meet the needs of the families better. On the basis of the peer group a model approach for carrying out group activities was created.</p>		

Key words

customer-oriented planning, family welfare work, peer group

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 PROJEKTIN TAUSTA JA TAVOITTEET	3
3 PROJEKTIN TEOREETTINEN VIIITEKEHYS	6
3.1 Perhetyö	6
3.2 Asiakaslähtöisyys perhetyön ytimenä	8
3.3 Vertaisryhmätoiminta	9
3.3.1 Vertaisryhmätoiminnan edellytykset	10
3.3.2 Vertaisryhmätoiminta lastensuojelun perhetyönä	10
3.4 Vertaisryhmän ohjaaminen	11
4 PROJEKTIN SUUNNITTELU	13
5 PROJEKTIN TOTEUTUS	15
5.1 Ensimmäinen kokoontuminen: toiminnan suunnittelu	17
5.1.1 Ohjaajan mietteitä toiminnasta	19
5.1.2 Toiminnan arviointia	19
5.2 Toinen kokoontuminen: päivähoito avohuollon tukitoimena	20
5.2.1 Ohjaajan mietteitä toiminnasta	21
5.2.2 Toiminnan arviointia	21
5.3 Kolmas kokoontuminen: oppisopimuskoulutus vaihtoehtona	22
5.3.1 Ohjaajan mietteitä toiminnasta	23
5.3.2 Toiminnan arviointia	23
5.4 Neljäs kokoontuminen: palaute perhekerhosta	24
5.4.1 Ohjaajan mietteitä toiminnasta	26
5.4.2 Toiminnan arviointia	26
5.5 Viides kokoontuminen: retki ja ryhmän päättäminen	27
5.5.1 Ohjaajan mietteitä toiminnasta	27
5.5.2 Toiminnan arviointia	28
6 PROJEKTIN ARVIOINTI	29
6.1 Suunnitelman arviointi	29
6.2 Toteuttamisen arviointi	30
7 POHDINTA	31
LÄHTEET	34
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Nyky-yhteiskunnassa naapuriapua ja talkoohenkisyttä on vähemmän tarjolla kuin ennen. Lapsiperheet voivat asua kaukana omista vanhemmistaan ja sukulaisistaan. Perheet voivat olla hyvin yksin eristäytyneinä yhteisöllisyydestä ja avusta, joka tuottaa sosiaalista pääomaa. Tarja Heinon (2008) selvityksen mukaan lastensuojelun avohuollon sosiaalityön piirissä olevien asiakkaiden määrä on kolminkertaistunut viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Kuntalaisille tarjolla olevat peruspalvelut ovat heikentyneet. Tänä päivänä ei monessakaan kunnassa ole tarjolla kotipalvelua lapsiperheille tai jos on, niin apua on hankala saada. Lapsiperheidenkotipalvelu auttaisi perheitä jaksamaan arjessa paremmin. Lastensuojelun perhetyö on ollut jatkuvassa murroksessa ja uusia toimintamenetelmiä tarvitaan lapsiperheiden tueksi.

Ennaltaehkäisevistä sosiaali- ja terveystalvueluista sekä lastensuojelun avohuollosta on kehittynyt toimintojen kokonaisuus. Näillä palveluilla pyritään laaja-alaisesti edistämään perheiden hyvinvointia ja tukemaan perheitä. Ongelmien ennaltaehkäisy, varhainen tuki ja puuttuminen sekä perhetyö ovat kuntien vastaus palvelutarpeeseen. Perheet tarvitsevat nykyään entistä enemmän tukea, perhemuodot ovat monimutkaistuneet, lasten- ja nuorten ongelmat lisääntyneet, vanhemmat uupuvat ja väsyvät arkeen ja useiden perheiden sosiaaliset verkostot eivät ole saatavilla.

Opinnäytetyöni aiheena oli asiakaslähtöisen vertaisryhmätoiminnan kehittäminen perhetyössä Oulaisten kaupungissa. Tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa asiakaslähtöistä vertaisryhmätoimintaa sekä mahdollistaa vertaistuki nuorille vanhemmille. Opinnäytetyö toteutettiin projektina. Suunnittelu ja arviointi olivat merkittävässä roolissa tässä projektissa. Projektin tuloksista on hyötyä tulevaisuudessa käytännön perhetyössä ja niitä voidaan mahdollisesti hyödyntää perhetyön kehittämisessä Oulaisissa. Projekti antaa uusia valmiuksia kehittää perhetyötä niin, että se vastaa yhä paremmin perheiden tarpeisiin. Vertaisryhmätoiminnan pohjalta tein toimintamallin ryhmätoiminnan toteuttamiseen, jota voidaan mahdollisesti käyttää tulevaisuudessa apuna kehitettäessä perhetyötä Oulaisissa.

Opinnäytetyön teorettinen viitekehys muodostuu perhetyön ja vertaisryhmätoiminnan määritelmistä. Opinnäytetyöni on ajankohtainen, koska vuoden 2008 alussa voimaan tulessa lastensuojelulaissa (417/2007) edellytetään, että kuntalaisten käytettävissä on perhetyön palvelut ja vertaisryhmätoimintaa lastensuojelun tukitoimena. Lisäksi Sosiaali- ja terveysministeriössä on meneillään kehittämissuunnitelmia, joilla halutaan vähentää syrjäytymistä sekä parantaa kuntalaisten osallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä.

Asiakaslähtöisyys on käsitteenä sosiaali- ja terveyspalveluita ohjaava periaate. Asiakaslähtöisyydellä tarkoitetaan asiakkaiden tarpeiden ja toiveiden kuulemista. Se on myös johtava periaate sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa. Asiakkaiden oikeuksista tiedottaminen ja asiakkaan oikeuksien lisääminen kuuluvat asiakaslähtöisyyteen. Asiakaslähtöisyys perhetyössä välittyy perheenjäsenten kuuntelemisena ja kunnioittamisena. perhetyön prosessin aikana asiakaslähtöinen lähestymistapa tukee perheen valinta- ja päätösvaltaa ja siten edesauttaa asiakkaan valtaistumista. Valtaistuminen tarkoittaa perheenjäsenten kyvykkyyttä parantaa omaa elämäänsä sekä kokemusta vahvistumisesta. Valtaistunut asiakas ymmärtää oman tilanteensa paremmin, tunnistaa mahdolliset ongelmat ja niiden seuraukset sekä on motivoitunut työskentelemään muuttaakseen asioita.

2 PROJEKTIN TAUSTA JA TAVOITTEET

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on asiakaslähtöisen vertaisryhmätoiminnan suunnittelu ja toteutus Oulaisten kaupungissa. Tästä toiminnasta käytän jatkossa myös nimitystä perhekerho. Tämä opinnäytetyö on projekti ja se toteutuu noudattaen projektin vaiheita. Perhekerho-projekti on työelämälähtöinen. Oulaisten kaupungissa on vuosina 2001–2003 toiminut perhe- ja verkostotyön kehittämishanke Myötätuulen-projekti. Myötätuulen-projektin tavoitteena oli lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäisy. (Kiviniemi & Yrjänäinen 2004, 2.) Myötätuulen-projektin toiminnallisina kokeiluina on pidetty muun muassa isäryhmää sekä suunniteltu vertaisryhmää vastasyntyneille äideille ja yksinhuoltajille. Myötätuulen-projektissa toimi perhe- ja verkostotyöntekijä. Tämän projektin myötä perhetyö vakiintui Oulaisiin.

Projektia suunnitellessani löysin projektin tavoitteiden kanssa yhteneväisyyksiä kansallisista ohjelmista, esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste) vuosien 2008–2011 ajan ja Hyvinvointi 2015-ohjelma. Ohjelmilla halutaan vähentää syrjäytymistä ja parantaa kuntalaisten osallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä. Kaste-ohjelmaa toteuttavat kunnat. Kehittämisohjelmat painottavat varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisevää työtteen tärkeyttä sekä näiden ottamista osaksi koko kunnan toimintaa. Kaste-ohjelman kanssa samansuuntaisia tavoitteita oli myös opinnäytetyöprojektissani, vertaistuki lisää sosiaalisuutta ja ryhmätoiminta voidaan katsoa ennaltaehkäiseväksi työksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008:5.)

Uusi lastensuojelulaki tuli voimaan 1.1.2008. Vertaisryhmätoiminnan sisällyttäminen ja vakiinnuttaminen osaksi perhetyötä on ajankohtainen asia, koska uudessa lastensuojelulaissa (417/2007) edellytetään, että kuntalaisten käytettävissä on perhetyöpalvelut sekä vertaisryhmätoimintaa lastensuojelun tukitoimena. Lastensuojelulaki korostaa ennaltaehkäisevää työtä ja kuntouttavan avohuollon merkitystä. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Projektin tuloksista on hyötyä tulevaisuudessa käytännön perhetyössä ja niitä voidaan mahdollisesti hyödyntää perhetyön kehittämisessä Oulaisissa. Projekti antaa uusia valmiuksia kehittää perhetyötä niin, että se vastaa yhä paremmin nuorten perheiden tarpeita. Vertaisryhmätoiminnan pohjalta tein toimintamallin ryhmätoiminnan toteuttamiseen. Toimintamallin pohjalta on tulevaisuudessa helpompi lähteä suunnittelemaan ja toteuttamaan vertaisryhmätoimintaa.

Projektin tavoitteet ovat:

1. Suunnitella ja toteuttaa asiakaslähtöistä vertaisryhmätoimintaa
2. Mahdollistaa nuorille vanhemmille vertaistukea

Projektin tein yhteistyössä Oulaisten kaupungin perhetyöntekijän kanssa, joka on lastensuojelun perhetyöntekijä. Oulaisten kaupungilla ei ole tällä hetkellä juurikaan resursseja ennaltaehkäisevään perhetyöhön, mikä olisi tärkeää ja taloudellistakin mahdollisesti. Perhetyötä Oulaisissa tehdään pääsääntöisesti lastensuojelun avo- huollossa. Kunnallisen perhekeskeisen lastensuojelutyön lisäksi Oulaisissa on kolmannen sektorin, järjestöjen ja seurakunnan, työtä perheiden parhaaksi.

Mervi Seriola (2009) on tehnyt opinnäytetyön: Voippisryhmästä voimaa arkeen, vertaisryhmä lastensuojelun perhetyön tukena. Seriolan työn tehtävänä oli selvittää, kuinka kotiäidit kokevat perhetyön avopalveluna järjestetyn vertaisryhmän tuen. Työn tavoitteena oli saada tietoa vertaisryhmätoiminnasta jäsenten kokemusten perusteella. (Seriola 2009, 3.) Mannerheimin Lastensuojeluliitolla (MLL) on ollut vuosina 1996–2000 Lapsiperhe-projekti. Projektin tarkoituksena on ollut tunnistaa pienten lasten perheiden tuen tarpeet ja tarjota tukea varhaisessa vaiheessa, ennen kuin ongelmat kärjistyvät ja muuttuvat pysyviksi. (Häggman-Laitila & Ruskomaa & Euramaa 2000, 13.) Varsinais-Suomessa on vuosina 2005-2010 toiminut Vauvaperhe -hanke, joka on täydentänyt alueen vertais- ja vapaaehtois-toimintaa. Hankkeen aikana oli aloitettu muun muassa lapsiperheiden tukihenkilötoiminta ja erilaisia vertaisryhmiä eri elämäntilanteissa oleville perheille. Tukihenkilötoiminta oli suunnattu niille perheille, joiden arjessa orasti hankaluuksia: vanhempien väsymystä, masennusta ja yksinäisyyden tunteita. Nämä perheet eivät jaksaneet välttämättä osallistua vertaisryhmätoimintaa. (Tarvainen 2009, 18-19.)

Kokemukset ja tulokset sekä Seriolan tutkimuksesta että Lapsiperhe-projektista ja Vauvaperhe -hankkeesta ovat olleet samankaltaisia. Tulosten mukaan esimerkiksi kotiäideillä on tarve ja halu aikuiskontakteihin. Samanlainen elämäntilanne mahdollisti dialogisen keskustelun äitien välillä. Lasten ollessa pieniä kotona olevat äidit ovat yksinäisempiä kuin milloinkaan muulloin elämänsä aikana. Perheillä oli tarvetta sosiaaliseen tukeen. Vertaisryhmätoiminnalle on tarvetta ja toiminta on edullinen ennaltaehkäisevä palvelu.

3 PROJEKTIN TEOREETTINEN VIIITEKEHYS

3.1 Perhetyö

Perhetyöstä ja sen tarpeellisuudesta on keskustelut julkisuudessa viime vuosina. Perhetyöllä voidaan tarkoittaa joko yleensä perheiden kanssa tehtävää työtä tai perheiden kanssa tehtävää työtä näiden kotona. Perhetyötä tarvitaan entistä enemmän ja sen ympärillä työskentelee useita eri tahoja erilaisissa tehtävissä. Perhetyöstä on tullut osa esimerkiksi sosiaalityön, järjestöjen, päivähoidon ja seurakunnan toimintaa. Perhetyölle ei ole olemassa yhtä tarkkaa määritelmää tai työmuotoa. (Uusimäki 2005, 3.) Tällä hetkellä perhetyöhön kohdistuvat toiveet ja tarpeet ovat suuremmat kuin resurssit.

Lainsäädännöstä on vaikea löytää selkeää kuvaa siitä, mitkä säädökset perhetyötä koskevat ja miten perhetyö määritellään. Lastensuojelulain 2 §:ssä sanotaan, että lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin (Lastensuojelulaki 2§). Lastensuojelulaki velvoittaa kuntia järjestämään lapsi- ja perhekeskeistä lastensuojelua (Lastensuojelulaki 3 §).

Perhetyön tukemisen kohteena voivat olla joko tilapäisen tuen tarpeessa olevat tai pitkäaikaista tukea tarvitsevat perheet. Perhetyössä kohdataan sekä hyvinvoivia että kriisiytyneitä perheitä. Perheen tilanne voi olla hyvinkin erilainen perhetyön eri vaiheissa. Tavoitteet perhetyössä ovat jokaisen perheen kohdalla omanlaisia. Työskentelyssä painottuu toiveikkuus sekä näkemys paremmasta huomisesta, jotka rakennetaan perheen omista voimavaroista. Päämääränä on perheen itsenäinen selviytyminen arjessa. (Järvinen ym. 2007, 15.) Perhetyön onnistuminen perheessä näkyy positiivisena muutoksena, kuten esimerkiksi lapsen oireilun vähenemisenä, rahankäytön järkevöitymisenä, juomisen lopettamisella, siisteyden lisääntymisellä tai perheen yleisen hyvinvoinnin lisääntymisenä. (Puonti, Saarnio & Hujala 2004, 240.)

Perhetyö on asiakasperheiden tukemista, arjen kasassa pitämistä, kohtaamista, rinnalla kulkemista, turvan ja lepohetkien antamista, kuuntelemista, keskustelua ongelmien selvittämistä ja kysymyksiin vastaamista. Perhetyössä on monia eri työtapoja, kuten esimerkiksi toiminnallisuus ja ratkaisukeskeisyys. Perhetyöntekijä voi auttaa ja neuvoa perheitä myös käytännöllisissä töissä kuten kodin- ja lastenhoidossa. Perhetyö voi olla joko perhekohtaista tai ryhmätoimintaa, kuten tässä opinnäytetyössä. Perinteisen yhden perheen tukemisen rinnalle on tullut ryhmätoiminta. (Puonti ym. 2004, 240.) Ryhmätoimintatyöskentelyssä vertaistuellalla on merkittävä osuus ja perhetyön asiakkaat voivat löytää vertaistuen lisäksi myös uusia sosiaalisia kontakteja.

Perhetyö on sekä yhteiskunnallista että sosiaalista työtä, jossa tavoitteena on perhekohtaisesti ratkaista ihmisten arkielämässä esille tulleita haastavia elämäntilanteita ja ongelmia. Uudessa lastensuojelulaissa perhetyö on määritelty yhdeksi avohuollon tukitoimeksi. Perhetyöhön kohdistuu erilaisia lastensuojelullisia odotuksia ja sen avulla on toivottu esimerkiksi huostaanottojen vähentyvän. Yhteiskunnassa tapahtuneiden muutosten myötä tarpeet perhetyölle ovat kasvaneet. Muutokset ovat heijastuneet perheiden hyvinvointiin. Mikä tahansa perhe voi joutua tilanteeseen, jossa joko perheen kohtaama yksittäinen ongelma tai kriisi tai niiden kasautuminen vaikeuttavat perheen selviytymistä arjessa. Perhetyön kautta perheiden vaikeat tilanteet tulevat usein näkyviksi. Perhetyö on myös muutakin kuin lastensuojelua. Varhainen tuki ja ennaltaehkäisy, arjessa jaksaminen ja selviytymisen kokemukset ovat perhetyön arkea. Perheen kannalta jo pienillä toimilla ja tukimuodoilla voi olla suuri merkitys arjessa ja jaksamisessa. (Järvinen & Lankinen & Taajamo & Veistilä & Virolainen 2007, 15.)

Perhetyöstä on kehittynyt moniammatillinen toimintakenttä ja eri tahojen yhteistyö. Perheet tarvitsevat palveluja ja perhetyötä lapsen kasvun ja kehityksen tukijaksi sekä edesauttamaan koko perheen hyvinvointia. Erilaiset palveluiden tuottajat, kuten esimerkiksi sosiaalihuolto ja seurakunta, ovat alkaneet käyttämään perhetyön käsitettä, koska heillä kaikilla on halu auttaa ja tukea perheitä erilaisissa elämäntilanteissa. Perhetyön taso vaihtelee kunnittain. Joissakin kunnissa perhetyötä ei ole vielä ollenkaan, toisissa kunnissa perhetyö on monipuolista ja koskee kaikkia perheitä. (Uusimäki 2005, 5.)

Ennaltaehkäisevän perhetyön tavoitteena on ylläpitää perheen hyvinvointia ja ehkäistä ennalta lyhytaikaisissa elämän muutostilanteissa esiintyvät riskit. Tehtävänä on tukea perhettä arjessa ja auttaa perhettä löytämään omat voimavaransa. Työssä painottuu varhainen tukeminen. Ennaltaehkäisevä työskentely on sekä perheen että työntekijän näkökulmasta usein palkitsevaa, koska muutoksia saadaan aikaan lyhyenkin ajan kuluessa. Asiakasperheet ennaltaehkäisevässä perhetyössä ovat usein perheitä, jossa on alle kouluikäisiä lapsia tai perheet jotka odottavat lasta. Ennaltaehkäisevää työtä voi perhetyöntekijä kotikäyntien lisäksi toteuttaa myös erilaisten vertaisryhmien muodossa, perustamalla ja ohjaamalla niitä. (Järvinen ym. 2007, 35.) Ennaltaehkäisevä perhetyö on vapaaehtoisuuteen perustuvaa eikä siten vaadi lastensuojelun asiakkuutta. Vanhemmuuden tukeminen, lasten hoidon ja kasvatuksen ohjaaminen, kodin arjen ja arkirutiinien hallinta, sosiaalisten verkostojen laajentaminen ja syrjäytymisen ehkäisy ovat osa ennaltaehkäisevää perhetyötä. (Lastensuojelun käsikirja.)

3.2 Asiakslähtöisyys perhetyön ytimenä

Asiakslähtöisyys on otettu käsitteenä sosiaali- ja terveystalveluiden ohjaavaksi periaatteeksi ja sillä tarkoitetaan asiakkaiden tarpeiden ja toiveiden kuulemistä. Se on myös johtava periaate sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa. Asiakslähtöisyyteen kuuluvat asiakkaiden oikeuksista tiedottaminen ja asiakkaan oikeuksien lisääminen. Perhetyössä asiakslähtöisyys välittyy perheenjäsenten kuuntelemisena ja kunnioittamisena. Asiakslähtöinen lähestymistapa tukee perhetyön prosessin aikana perheen valinta- ja päätösvaltaa ja siten edesauttaa asiakkaan valtaistumista. Tämä tarkoittaa perheenjäsenten kyvykkyyttä parantaa omaa elämäänsä sekä kokemusta vahvistumisesta. Valtaistunut asiakas ymmärtää oman tilanteensa paremmin, tunnistaa mahdolliset ongelmat ja niiden seuraukset sekä on motivoitunut työskentelemään muuttaakseen asioita. (Järvinen ym. 2007, 166-169.)

Asiakaslähtöisyyttä kuvaavat seuraavat periaatteet:

- asiakkaan kunnioittaminen
- jokaisen oman tarinan ja kokemusten ainutlaatuisuus
- avoimuus, rehellisyys ja luottamuksellisuus
- kokonaisvaltaisuus ja
- valinnanmahdollisuus (Järvinen ym. 2007, 18).

3.3 Vertaisryhmätoiminta

Vertaisryhmiksi kutsutaan ryhmiä, joissa samanlaisessa elämäntilanteessa olevien osallistujien kesken mahdollistuu vertaistuen antaminen ja saaminen. Vertaisryhmätoiminnan yhdistävä tekijä löytyy asiakkaiden lähtökohdista ja tarpeista. Vertaisryhmässä on tärkeää saada jakaa arkipäivän asioita samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten kanssa. Perheiden hyvinvointiin tehdään työtä monella eri taholla. Osallistujat ovat usein peruserheiden äitejä ja lapsia. Vertaisryhmätoiminnan haasteena voidaan nähdäkin se, että ryhmiä lisättäisiin, joilla tavoitetaan myös muita kohderyhmiä kuten isiä, yksinhuoltajia tai teinivanhempia. (Euramaa 2001, 10.)

Lapsiperheille järjestettävä ryhmätoiminta tarjoaa monipuoliset mahdollisuudet vanhemmuuden tukemiseen, auttaa arjessa jaksamiseen tai perheen liittämistä sosiaalisiin suhteisiin. Vertaisryhmätoiminta on myös taloudellinen tapa perheiden kanssa työskentelyyn. Kaikki perheet eivät kuitenkaan halua jakaa kokemuksiaan muiden kanssa vaan haluavat enemmän perhekohtaista perhetyötä. (Euramaa 2001, 14.) Vertaisryhmät eivät poista yksilö- ja perhekohtaisen työn tärkeyttä. Vertaisryhmillä saattaa olla osallistujille terapeuttisia vaikutuksia, mutta ne eivät ole kuitenkaan terapiaryhmiä. (Kivinen 2009, 8.) Toisille perheille riittää tueksi se, että pääsevät ja voivat osallistua johonkin vertaisryhmään. Perhetyön asiakkaan kannalta ryhmätoiminta ja perhekohtainen perhetyö täydentävät toisiaan. (Euramaa 2001, 15.)

Ryhmässä syntyvillä sosiaalisilla suhteilla on merkitystä syrjäytymisen ehkäisemisessä. Asuinpaikan ja paikkakunnan vaihtuminen kuuluu usein erityisesti nuorten perheiden elämään. Kun perhe muuttaa toiselle paikkakunnalle, saattavat sukulaiset, ystävät ja läheiset saattavat jäädä hyvinkin kauas. Lasten ollessa pieniä äidit ovat usein yksinäisiä. Vaikka perheen sosiaalinen verkosto on hyvä, ei se silti välttämättä tarjoa sitä tukea, jota perhe kaipaa. (Euramaa 2001, 14.)

3.3.1 Vertaisryhmätoiminnan edellytykset

Lastensuojelun perhetyön vertaisryhmätoiminnassa keskeisinä toimijoina ovat ryhmän jäsenet sekä ohjaajat. Perhetyön asiakkaille suunnattua vertaisryhmätoimintaa voidaan suunnitella yhdessä työssään lapsia ja perheitä kohtaavien ammattilaisten ja toimijoiden kanssa. Yhteisissä tilaisuuksissa voidaan kartoittaa vertaisryhmien tarvetta ja sopia toiminnan tiedottamisesta. (Seriola 2009, 15-16.) Vertaisryhmätoimintaa voidaan suunnitella myös yhdessä asiakkaiden kanssa. Asiakaslähtöisessä suunnittelussa tulee huomioida perheiden tarpeet paremmin ja heille on tällöin todellista hyötyä toiminnasta.

Ryhmän jäsenten tehtävänä on suostua vuorovaikutukseen, joten se edellyttää osallistujien aktiivisuutta ja kiinnostusta sosiaaliseen verkostoitumiseen. Osallistuminen ryhmään edellyttää jaksamista, koska joillekin ihmisille jo kotoa lähteminen vaatii energisyyttä ja aloitteellisuutta. Toisille ihmisille se on arjen henkireikä, että on joku ryhmä ja kotoa tulee lähdettyä, pääsee välillä pois arjen askareista. (Seriola 2009, 16.)

3.3.2 Vertaisryhmätoiminta lastensuojelun perhetyönä

Vertaisryhmätoiminta on yksi lastensuojelun avohuollon ennaltaehkäisevän ja korjaavan työn työmuoto. Asiakaslähtöisesti suunniteltu ja toteutettu vertaisryhmätoiminta säästää lastensuojelun perhetyön resursseja. Ryhmätoiminnan avulla voidaan samanaikaisesti tukea ja auttaa useaa asiakasta. Vertaisryhmätoiminta voi

vähentää yksilökohtaisia kotikäyntejä, mutta se ei kuitenkaan kokonaan korvaa niitä. Työmuodosta saadaan asiakaslähtöinen ja matalankynnyksen menetelmä, kun toimintaan voi osallistua ilman lastensuojelun asiakkuuttakin. (Seriola 2009, 15-16.)

Perhetyössä vertaisryhmätoiminta on suunnitelmallista ja usein tietyille ryhmälle kohdennettua. Ryhmän toimintaan ja sen sisältöön vaikuttavat myös sen osallistujat. Lastensuojelun perhetyöntekijä voi koota omista ja tiimensä perheistä ryhmiä erilaisten teemojen tai aiheiden ympärille. (Järvinen ym. 2007, 169.) Ryhmän jäseniä yhdistävä tekijä voi olla esimerkiksi nuori äitiys, väsymys, yksinhuoltajuus, avioerokriisi tai masennus. Ryhmässä vanhemmat voivat yhdessä opetella arjen rutiineja ja lasten hoitamista. Vertaisryhmän yhdistävä tekijä löytyy asiakkaiden lähtökohdista ja tarpeista. (Seriola 2009, 15-16.) Vertaisryhmätoiminnan sisällyttäminen ja vakiinnuttaminen osaksi perhetyötä on ajankohtainen asia, koska 1.1.2008 voimaan tulleessa lastensuojelulaissa (417/2007) edellytetään, että kuntalaisten käytettävissä on perhetyön palvelut sekä vertaisryhmätoimintaa lastensuojelun tukitoimena.

Vertaisryhmät osana perhetyötä mahdollistaa asiakkaiden keskinäisen vertaistuen. Ryhmäläisille annetaan mahdollisuus avun antamiseen ja saamiseen heidän arkisissa ongelmissa. Ryhmässä olevilla pitää olla halu jakaa kokemuksiaan muiden kanssa ja tällä tavoin pyrkiä keskinäisesti ratkaisemaan tai lieventämään henkilökohtaista ongelmaansa tai elämän tilannettaan. Vertaisryhmässä vanhemmilla on mahdollisuus toisten tarinoita kuuntelemalla rakentaa omaa tarinaansa siitä, mitä on olla isä tai äiti. Samankaltaisten tarinoiden ja kokemusten jakaminen voi auttaa ja tukea omaa jaksamistaan. Erilaiset kokemukset puolestaan tarjoavat mahdollisuuksia ja antavat vaihtoehtoja. Ryhmän jäsenilleen tarjoama tuki voi vahvistaa heidän itsetuntoaan. (Matthies, Kotakari & Nylund, 1996; Nylund & Yeung, 2005.)

3.4 Vertaisryhmän ohjaaminen

Vertaisryhmän ohjaaminen saattaa olla haastavaa, mutta samalla myös erittäin palkitsevaa. Ennen ryhmän perustamista tulevien ohjaajien kannattaa miettiä omia

motiivejaan ryhmän vetämiselle: Miksi haluaa vetää juuri tätä ryhmää? Mitä hyötyä ajattelee osallistujille olevan ryhmästä? (Kivinen 2009, 7.) Vertaisryhmän ohjaaja tuo ryhmään käytettäväksi ammatilliset menetelmät, joihin integroidaan osallistujien toiveet ja tarpeet (Seriola 2009, 15).

Vertaisryhmän ohjaajaan kohdistuu monenlaisia odotuksia. Tehtävä vaatii perehtymistä ryhmätoiminnan lainalaisuuksiin ja ryhmän vetäjällä pitää olla perustietoa ryhmäprosessin etenemisestä, ryhmien kehitysvaiheista sekä valmiuksia käyttää erilaisia toiminnallisia menetelmiä. Toiminnallisia menetelmiä voivat olla esimerkiksi: verkostokartta, elämänjana, vanhemmuuden roolikartta sekä erilaiset kortit joiden avulla voidaan käydä läpi arjen tunnetiloja, odotuksia, vahvuuksia ja kehittymisen paikkoja. Toisaalta jokainen ryhmä on erilainen ja etenee omaa tahtiaan, joten kaikkiin ryhmiin pätevää ohjeistusta ei ole olemassa. Ryhmän ohjaamiseen voi perehtyä lukemalla alan kirjallisuutta, tekemällä työtä erilaisten ryhmien kanssa ja hankkimalla itselleen lisäkoulutusta. Vahva perhetyön ammatillinen osaaminen ja perheiden arjen tuntemus antavat hyvän pohjan ryhmän ohjaamiseen. (Järvinen ym. 2007, 169; Seriola 2009, 16.)

Perhetyöntekijä perheiden lähityöntekijänä ja arjen asiantuntijana voi luontevasti toimia ryhmäohjaajana. Kiinteä yhteistyö perheiden kanssa antaa hänelle mahdollisuuden ohjata perheitä toiminnan piiriin silloin, kun perhe mahdollisesti hyötyisi vertaisryhmästä. Ryhmätoiminta on hyvä aluksi aloittaa kahdella ohjaajalla. Ryhmätoiminta on hyvä yhteistyöareena eri ammattilaisille. Työparina ryhmänvetäjänä toimiminen tutustuttaa aivan erityisellä tavalla toiseen ammattiryhmään ja vahvistaa samalla omaa ammatillisuutta. Perheiltä oppii paljon ja ryhmässä nostetaan keskusteluun myös sellaisia asioita, joita perhekohtaisessa työssä ei ehkä käsitellä. Ajallisesti yksi ryhmä vie työntekijältä noin 4 työtuntia viikossa. Työaika tarvitaan ohjaustilanteeseen, toiminnan suunnitteluun ja käytännön järjestelyihin. (Seriola 2009, 16; Järvinen ym. 2007, 169.) Ryhmän ohjaamiseen liittyy monenlaisia tehtäviä ja niihin liittyviä erilaisia rooleja. Ryhmän ohjaajana toimivalla perhetyöntekijällä on ainakin neljä erilaista perusroolia:

- ryhmän organisaattori
- ymmärtävä kuuntelija ja vaikuttaja
- ryhmäprosessin ylläpitäjä (Järvinen ym. 2007, 169).

4 PROJEKTIN SUUNNITTELU

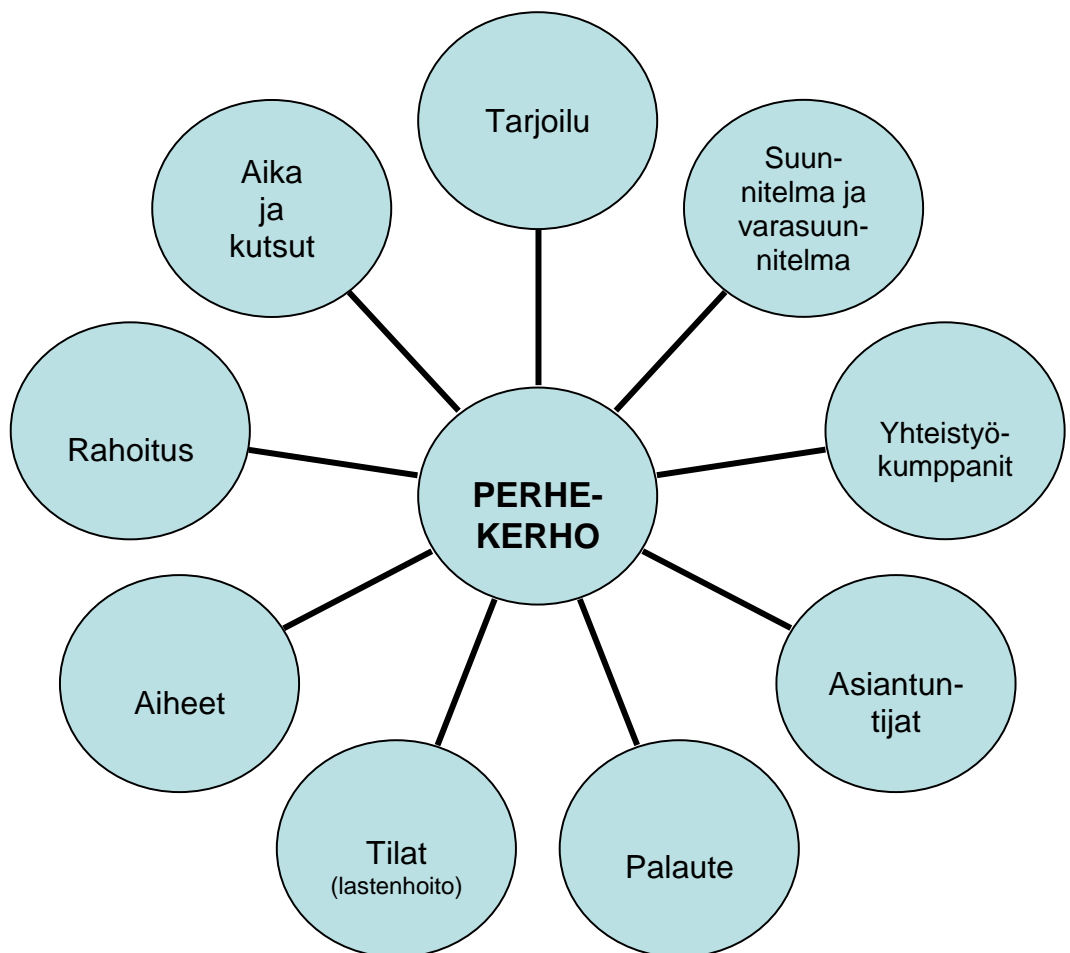
Tämän projektin tarkoituksena oli asiakaslähtöisen vertaisryhmätoiminnan suunnittelu yhdessä vanhempien kanssa sekä vertaistuen mahdollistaminen nuorille vanhemmille. Toukokuussa 2009 olin työharjoittelussa Oulaisten kaupungin perhetyöntekijän mukana. Työharjoittelun yhteydessä ideoin yhdessä perhetyöntekijän kanssa ns. suljettua perhekerhoa. Suljetulla perhekerholla tarkoitan sitä, että osallistujat kutsutaan kerhoon henkilökohtaisella kutsulla. Osallistujajoukko saadaan näin rajattua tiettyyn joukkoon, jolle toiminta on suunniteltu. Perhetyöntekijä valitsi asiakaskunnastaan 4-6 perhettä, joille kerhosta voisi olla hyötyä. Perheiden iäksi suunnittelimme 20 ikävuoden molemmin puolin olevia vanhempia.

Opinnäytetyöni yhteistyökumppaneina olivat Mannerheimin Lastensuojeluliiton Oulaisten paikallisyhdistys, Oulaisten kaupunki, Pitopalvelu Honkamaja sekä K-Citymarket Kaakkuri. Syksyllä kävimme yhdessä perhetyöntekijän kanssa läpi suunnitelmani ja esittelin perhekerho-projektini perusturvajohtajalle, joka hyväksyi suunnitelmani. Keväällä 2010 kävin alustavia neuvotteluja myös neuvolan kanssa. Neuvolan terveydenhoitaja oli myös itse joskus kokeillut pitää nuorille äideille tapaamisia neuvolan tiloissa, mutta myös tämä tapaamiset olivat loppuneet pian alettuaan. Myös neuvolan terveydenhoitaja piti suunnitelmani perhekerhosta hyvänä ja tarpeellisena. Alustavissa suunnitelmissani oli, että joku neuvolan henkilökunnasta voisi tulla kertomaan vanhemmille, jostakin asiasta tai vastaamaan vanhempien kysymyksiin esimerkiksi lasten kasvusta ja kehityksestä.

Tein kutsukirjeen lähetettäväksi tai vietäväksi perheille. Alun alkaen oli tarkoitus kirjeellä kutsua perheet kerhoon, mutta perhetyöntekijä oli kuitenkin katsonut paremmaksi tavaksi kutsua perheet kerhoon joko henkilökohtaisella käynnillä tai puhelimitse keväällä 2010. Perhetyöntekijä oli kutsunut kerhoon viisi perhettä ja äitien ikähaarukka oli 18-26 vuoden väliltä. Perhekerhoon kutsuttiin koko perhe. Tällä kertaa mukana ei ollut yhtään yksinhuoltajaa ja kaikkien osallistujien miehet olivat töissä kerho-aikaan, joten perhekerhoomme osallistuivat äidit lapsineen. Yksi osallistuvista äideistä odotti ensimmäistä lastaan, muilla äideillä oli yksi lapsi. Lapset olivat iältään 3 kk–1,5-vuotiaita.

Perhekerhon tehtävinä olivat vertaistuen saaminen, asiakaslähtöisen vertaisryhmätoiminnan suunnittelu ja toteutus yhdessä perheiden kanssa. Perhekerhon suunnittelua ohjasi ennaltaehkäisevä perhetyö. Tehtävät toteutuivat osittain. Ryhmätoimintaa suunniteltiin yhdessä vanhempien kanssa ja ideat aiheisiin tulivat keskusteluissa esille. Perhekerhossa vanhemmat saivat vertaistukea samassa elämäntilanteessa olevien äitien kanssa keskustelemalla sekä pystyivät laajentamaan sosiaalisia suhteitaan ja lapset saivat leikkiä yhdessä. Ennaltaehkäisevä työ toteutui perhekerhossa eri muodoissa. Vanhemmat eivät kaivanneet välttämättä mitään ohjelmaa kerhokerroille, heille riitti kun oli vain joku paikka johon tulla ja lähteä pois kotoa. Samalla sai vertaistukea ja näki muita ihmisiä. Vanhemmat saivat vastauksia kysymyksiinsä, kuten esimerkiksi päivähoitopaikan hakemiseen ja oppisopimusasioihin.

Seuraavaan kuvioon on koottu asioita, joita tulee ottaa huomioon asiakaslähtöistä vertaistyhmätoimintaa suunniteltaessa.

KUVIO 1 Asiakaslähtöisen perhekerhon suunnittelu

5 PROJEKTIN TOTEUTUS

Projektin toteutus on työelämälähtöisen ja käytännönläheisen opinnäytetyöni ydin. Opinnäytetyö-projektini on toiminnallinen opinnäytetyö, jolla pyrittiin suunnittelemaan, toteuttamaan, arvioimaan ja auttaa kehittämään käytännön perhetyötä. Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla esimerkiksi jonkin tapahtuman tai toiminnan toteuttaminen, kuten tässä opinnäytetyössäni perhekerhon pitäminen. Opinnäytetyöaiheen tullessa työelämästä tukee tämä omaa ammatillista kasvuani. (Vilka & Airaksinen 2003, 10.)

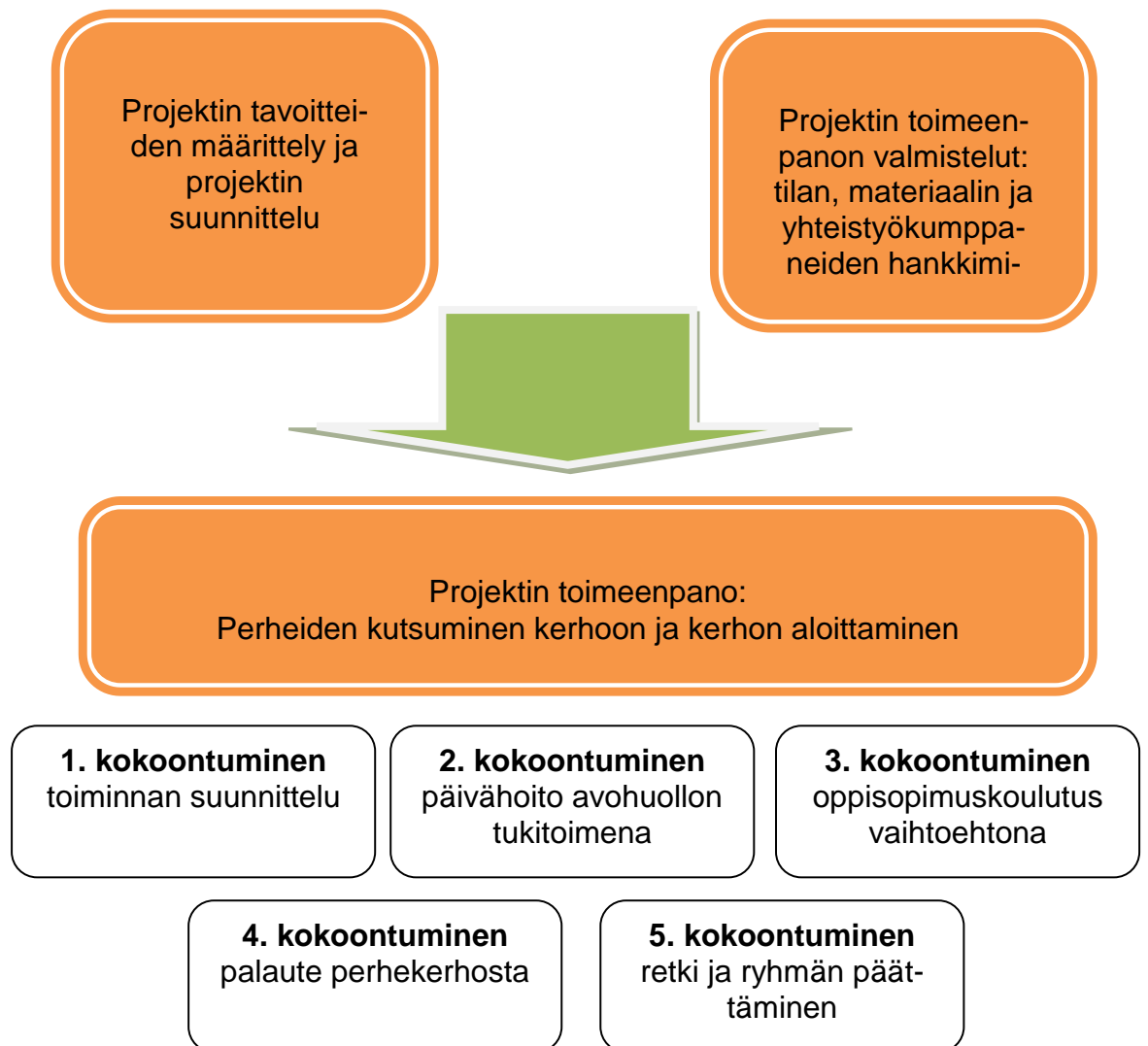
Projektin käynnistämisen motiivina on yleensä aito tarve toiminnalle. Projektilla on selkeä elinkaari. Elinkaari rakentuu tiettyjen perusvaiheiden summaksi. Projektin perusvaiheita ovat tavoitteiden määrittely, suunnittelu, toimeenpano ja projektin päättäminen. Määrittelyvaiheessa mietitään esimerkiksi kenelle projektia tehdään, valitaan kohderyhmä ja se miten projekti toteutetaan. Projektin suunnitteluvaiheeseen pitää panostaa. Hyvin suunniteltu projekti on helpompi toteuttaa ja toimeenpanna. Toimeenpano on projektin näkyvin vaihe. Projektin päättäminen on elinkaaren toinen pää. Projektin päättämistapa perustuu siihen, mihin tarkoitukseen projekti on suunniteltu. Projektin päättyessä tehdään loppuarviointi, jossa arvioidaan kriittisesti hankkeen toteuttamista ja mahdollisia tuloksia. (Virtanen 2000, 73-78.)

Projektin tarkoituksena on olla apuna perhetyötä kehitettäessä ja uusia työmuotoja etsiessä. Oulaisissa toimii muutama perhekerho. Kerhooni osallistuvat äidit eivät kuitenkaan kokeneet niitä itselleen sopiviksi paikoiksi. Syy tähän oli esimerkiksi liikaa vanhempia ja lapsia, muiden epävarmuus nuoren äidin vanhemmuudesta ja pelko siitä, että ”tulee jotain sanomista lastenkasvatuksesta, kun itsekin on vielä lapsi”. Perhekerhoamme äidit pitivät juuri sopivan kokoisena. Siellä sai rauhassa jutella ja lapset leikkivät keskenään. Äidit pystyivät myös kysymään mieltään askarruttavista kysymyksistä, ilman pelkoa ja reaktiota ”etkö sinä sitäkään tiedä...”.

Perhekerhon käytössä oli Mannerheimin Lastensuojeluliiton Oulaisten paikallisyhdistyksen perhekahvilan tilat. Tilasta oli pieni vuokra, jonka Oulaisten kaupunki

maksoi. Kesäkuussa perhekahvila oli kesätauolla. Perhetyöntekijällä on myös mahdollisuus jatkaa samantyyppistä perhekerhoa tiloissa kuin me pidimme yhdessä opinnäytetyöni puitteissa. Perhekerho kokoontui kerran viikossa, joka keskiviikko kesäkuussa 2010. Tavoitteellisessa ryhmätyössä on tärkeää sopia rajoista. Ryhmässä puhuttuja ja kuultuja asioita ei puhuta muualla. Ryhmätoiminnan kannalta on tärkeää säännöllisyys ja sama tapaamispaikka. (Niemistö 2007, 62.) Tapaamiskertoja oli yhteensä viisi kertaa. Jokainen kerhokerta oli kahden tunnin mittainen ja ajoittui klo 13–15 välille. Jokaisella kerralla äideille ja lapsille tarjottiin kahvia, teetä ja mehua sekä pullaa tai sämpylää.

Seuraavassa kuviossa on esitetty projektin eteneminen.

KUVIO 2 Projektin eteneminen

5.1. Ensimmäinen kokoontuminen: toiminnan suunnittelu

Ensimmäisellä kerhokerralla oli tavoitteena suunnitella toimintaa yhdessä äitien kanssa. Halusin toteuttaa asiakaslähtöistä suunnittelua ja kuulla äideiltä, mikä heitä kiinnostaisi ja mistä asioista he haluaisivat kuulla lisää. Olin toimintaa suunnitelllessani kirjoittanut paperille ylös mahdollisia aiheita, joita voisin ehdottaa äideille, jos ei mitään ideoita heiltä tulisi.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES on julkaissut viime vuosina useita raportteja ja työpapereita liittyen lastensuojeluun, perhetyöhön ja vanhemmuuteen. Marjatta Kekkonen kertoo Vanhemmuutta etsimässä ja tuke-
massa raportissa tulevaisuuden neuvolatyön tavoitteiksi varhaisen vuorovaikutuksen edistämisen, vanhemmuuden tukemisen, perheiden ongelmien ennaltaehkäisyyn sekä parisuhteen tukemisen. (Kekkonen 2004, 15.) Omien neuvolakokemusten pohjalta voin sanoa, että äitiys ja lastenneuvoloissa loppuvat resurssit, jos tällaiset tavoitteet pitäisi täyttää normaalikäyntien yhteydessä. Tulevaisuuden toimintamuotona voisivat olla esimerkiksi vanhempainryhmät, joissa saisi vertaistukea ja vahvistusta omaan vanhemmuuteen.

Paikalle tuli ensimmäisellä kerralla kaikki viisi äitiä, jotka olivat kutsuttu perhekerhoon. Pienryhmässä vanhemmat voivat saada toisiltaan käyttökelpoista tietoa, apua ja tukea, jotka avaavat uusia näkökulmia, auttaa jäsentämään omaa elämäntilannetta ja helpottaa käytännön pulmien ratkaisussa. Vertaisryhmä antaa mahdollisuuden jakaa omia kokemuksia muiden kanssa. Ryhmissä syntyneet uudet ihmissuhteet lisäävät mahdollisesti perheen sosiaalista verkostoa. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena 2004, 113.)

Perhekerhon yhteistyökumppanit lahjoittivat muun muassa ruoka- ja juomatarvikkeita sekä maksoivat vanhemmille avuksi jaettavat keittokirjat. Perhekerhoni yhteistyökumppaneina olivat Mannerheimin Lastensuojeluliiton Oulaisten paikallisyhdistys, Oulaisten kaupunki, Pitopalvelu Honkamaja sekä K-Citymarket Kaakkuri. Yhteistyökumppaneiden hankkimisella takasin kustannusten minimoimisen. Kahvinjuonnin lomassa esittelin itseni äideille. Kävimme läpi ryhmän kokoontumisajat ja kerroin lyhyesti kerhotilastamme. Kerroin perhekerhon tavoitteet ja samalla pu-

huin myös mahdollisista kertojen aiheista mitä voisi olla. Perhekerhon tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa asiakaslähtöistä vertaisryhmätoimintaa sekä mahdollistaa vertaistuki nuorille vanhemmille. Vertaistuella tarkoitetaan vertaisen eli toisen samanlaisessa elämäntilanteessa elävän vanhemman antamaa sosiaalista tukea. Sosiaalinen tuki sisältää tietoisuuden siitä, että on olemassa ihmisiä, joilta hän voi saada emotionaalista, tiedollista ja arviointia sisältävää tukea sekä käytännön apua. Vertaistuesta on useiden tutkimusten mukaan ollut hyötyä monille perheille. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena 2004, 113.) Halusin ensisijaisesti kuulla äitien mielipiteitä siitä, mistä asioista he haluaisivat kuulla.

Vertaisryhmämme oli suljettu ryhmä. Suljetun ryhmän ominaisuuksia ovat esimerkiksi ennalta sovittu kokoontumisten määrä ja ryhmään ei oteta uusia jäseniä sen alkamisen jälkeen. (Niemistö 2007, 52.) Olin varautunut erilaisiin tutustumisleikkeihin, joiden avulla olisimme voineet edistää ryhmäytymistämme ja samalla tulleet tutuiksi toisillemme. Toiminta kerhossa oli kuitenkin niin vauhdikasta ihanien, reippaiden ja iloisten lasten toimesta, joten unohdin tutustumisleikit. Tällä kertaa ne olisivat olleet enemmän haitaksi kuin hyödyksi. Äidit kertoivat esittelykierroksella vuorotellen itsestään ja perheestään. Halusimme kuulla lisäksi myös äitien odotuksia ja toivomuksia tältä ryhmältä ja millaisia aiheita haluaisi täällä käsiteltävän. Ehdotuksia ja toiveita kerholle ei juuri esittäytymiskierroksen aikana tullut. Eräs äiti ei odottanut mitään eikä halunnut tietää mitään, mutta hänestä oli kuitenkin kiva tulla tapaamaan muita nuoria äitejä pienen lapsensa kanssa.

Keskustelimme mistä vanhemmat haluaisivat saada tietoa ja mikä heitä kiinnostaisi. Ideoita ja asioita ei tahtonut millään tulla ja osallistujajoukko oli melko hiljaista. Kolme äideistä oli vanhempainvapaalla ja kysyinkin mitä he ovat ajatelleet tehdä vanhempainvapaan loppumisen jälkeen. Koulutustaustana äideillä oli peruskoulu sekä aloitettu 2. asteen koulutus, jota ei ollut suoritettu loppuun mm. kiinnostuksen puutteen ja äitiyden takia. Muutama äideistä halusi töihin, mutta epäili löytävänsä työpaikkaa ilman koulutusta pieneltä paikkakunnalta. Kerroin mahdollisuudesta suorittaa koulutus oppisopimuksella. Äidit olivat kuulleet jotain tällaisesta koulutuksesta, mutta tietoa ei heillä juurikaan ollut. Niinpä ehdotin ja lupasin selvittää pääsisikö joku kertomaan äideille oppisopimuskoulutuksesta tarkemmin. Oppisopimuskoulutuksesta tulisi yksi kerhokerran aihe.

Eräs toista lastaan odottava äiti oli miettinyt hakevansa syksyllä virikepaikkaa ensimmäiselle lapsellensa. Hän halusi tietää enemmän päivähoidosta paikkakunnalla ja esimerkiksi sitä miten haetaan lapselle päivähoitopaikkaa. Päivähoito kiinnosti myös muita ryhmään osallistuvia äitejä ja päätimme seuraavan kerran aiheeksi päivähoidon. Perhetyöntekijä lupasi kysyä päivähoitotoimistosta työntekijää kertomaan äideille päivähoidosta paikkakunnalla. Koska emme saaneet ensimmäisellä kerralla tehtyä suunnitelmaa kaikille kerhokerroillemme, sovimme, että suunnitellaan seuraavan kerran aina edellisellä kerhokerralla ja äidit voivat miettiä aiheita myös kotona.

5.1.1 Ohjaajan mietteitä toiminnasta

Äitiys ja äitinä olemisen ihanuus on minulle, kuten myös perhekerhoon osallistuville äideille suhteellisen uusi asia. Pystyin omasta mielestäni asettumaan äitien asemaan hyvin ja heidän ongelmansa tuntuivat tutuilta. Tuntui mukavalta kun äidit alkoivat vähitellen keskustella keskenään toistensa kanssa ja tulivat tutuiksi. Äidit eivät välttämättä tarvitseet perhekerhoon mitään erikoista ohjelmaa. Äideille tuntui olevan ihan riittävää, kun on mahdollisuus nähdä ja keskustella toisten äitien kanssa ja pääsee välillä pois kotoa. Ajatuksia, mietteitä ja ideoita kerhosta ja sen kulusta oli pää täynnä kerhokerran jälkeen. Kirjoitin mietteitani ylös ja niistä oli hyötyä, kun suunnittelin seuraavaa kerhokertaa. Äidit lähtivät kotiin hyvillä mielin ja lupasivat tulla myös ensi kerralla. Itselleni jäi hyvä mieli ensimmäisestä kerrasta ja koin että perhekerhosta voi olla hyötyä. Ensimmäisellä kerralla saimme sovittua tulevia aiheita, jotka tulivat osallistujilta itseltään. Ensimmäiselle kerralle asettamani tavoitteet siis täyttyivät, suunnittelimme yhdessä vanhempien kanssa tulevia kerhokertojamme.

5.1.2 Toiminnan arviointia

Ensimmäisellä ryhmäkokoontumiskerralla oli tarkoituksena motivoida ryhmäläiset mukaan toimintaan ja saada käymään ryhmässä. Ryhmäläiset saivat itse vaikuttaa kokoontumisten aiheisiin ja toiminnan suunnitteluun. Ensimmäisen kokoontumisen

jälkeen vaihdoimme perhetyöntekijän kanssa ajatuksia kerhosta sekä samalla arvioimme toimintaa. Perhetyöntekijä piti ensimmäistä kerhokertaa onnistuneena ja oli iloinen siitä, että kaikki olivat tulleet paikalle, vaikka suhtautuminen asiaan oli ollut hieman epävarmaa. Asiakaslähtöinen suunnittelu ei toteutunut ihan suunnitellulla tavalla, mutta aiheet kokoontumisille tulivat kuitenkin vanhemmilta.

5.2 Toinen kokoontuminen: päivähoito avohuollon tukitoimena

Toisella kerralla paikalle tuli kolme äitiä lapsineen, kaksi vauvaa ja yksi taapero. Tämän kerran aiheena ja tavoitteena oli saada tietoa päivähoidosta. Perhetyöntekijä ei ollut saanut ketään päivähoitotoimistosta paikalle kiireiden vuoksi. Olen itse ollut keväällä 2009 muutaman päivän työharjoittelussa päivähoitotoimistossa, joten sitä kautta minulle oli osittain tuttua päivähoitotoiminta paikkakunnalla. Valmistutuani saan lastentarhanopettajan pätevyyden, joten olen opinnoissanikin tutustunut päivähoitoon.

Kerroin äideille erilaisista päivähoitopaikoista Oulaisissa. Kävin läpi muun muassa mitä eroa on koko- ja osapäivähoidolla sekä mitä virikepaikka tarkoittaa. Esimerkiksi, jos lapsi on virikepaikalla kaksi päivää kuukaudessa menettää perhe kodinhoidontuen alle 3-vuotiaasta lapsesta. Tämä asia yllätti vanhemmat osittain ja laittoi miettimään onko virikepaikka sittenkään hyvä juttu. Yhdessä kävimme läpi vaihtoehtoja ja mietimme mikä olisi kenenkin mielestä hyvä päivähoitopaikka, toinen piti parhaana vaihtoehtona perhepäivähoitoa, toinen taas päiväkotia.

Leivoin aamulla perhekerhoon tuoreet sämpylät, joita söimme kahvin ja mehun kanssa. Kahvin ja sämpylänsyönnin lomassa juttelimme äitiydestä, lapsen ruokailuista, imetyksestä, leikistä, lapsen nukkumisesta, nuoresta äitiydestä ja synnytyksestä. Keskustelumme eteni luonnollisesti ja kaikki osallistuivat keskusteluun tasa-vertaisesti. Keskusteluista kävi ilmi kuinka yleistä on ammattihenkilöstön epäilevä suhtautuminen nuorten äitien lastenhoitotaitoon. Eräs äiti kertoi kuinka neuvolan työntekijä oli epäillyt kotikäynnillä lapsella olevan nälkä, koska lapsi itki eikä tahtonut rauhoittua. Äiti kertoi juuri syöttäneensä lapsen ja kertoi ettei lapsella nälkä ollut. Neuvolan terveydenhoitaja ei ollut kuitenkaan uskonut ennen kuin äiti oli yrit-

tänyt syöttää ruokahalutonta lasta. Tämän jälkeen terveydenhoitaja ei ole epäillyt tämän nuoren äidin taitoa hoitaa lastaan. Samantapaisia kokemuksia oli myös muilla äideillä. On varmasti ihan totta, että ammattihenkilöstö epäilee nuoren äidin taitoa huolehtia lapsesta, varsinkin jos vanhemmat ovat kumpikin vielä alaikäisiä, kuten tämä esimerkin äiti oli lapsen syntymän aikaan ollut. Suunnittelimme myös seuraavaa kertaa. Ensimmäisellä kerralla olimme jutelleet äitien suunnitelmista vanhempainvapaan jälkeen. Osa äideistä halusi jäädä lapsensa kanssa kotiin, toisia taas kiinnosti töihin lähtö, mutta ammattia ei mihinkään ollut. Seuraavan kerran aiheeksi sovimme oppisopimusasiat. Lupasin selvittää, saisinko esimerkiksi työ- ja elinkeinotoimistosta jonkun kertomaan äideille oppisopimusasioista. Perhekerhon suunnittelu seuraavaa kertaa varten toimi mielestäni hyvin.

5.2.1 Ohjaajan mietteitä toiminnasta

Ohjaajan on tärkeää olla utelias suhteessa ryhmäläisten tavoitteisiin ja etenkin tarpeisiin. Kerhomme aiheet ovat tulleet äideiltä. Ei kylläkään suoraan, mutta keskustelujemme kautta. Äidit kyllä innostuvat aiheesta, jos niille esittää asian, kuten esimerkiksi juuri tämä päivähoito. Toisen kerran tavoitteena oli päivähoito asiat ja tavoitteemme täytyivät. Ennaltaehkäisevässä perhetyössä on luontevaa tehdä yhteistyötä esimerkiksi neuvolan, päivähoidon ja vapaaehtoisjärjestöjen kanssa (Järvinen ym. 2007). Mielestäni oli todella harmillista, että neuvolan ja päivähoidon henkilöstö ei päässyt perhekerhoomme kertomaan ja vastaamaan vanhempien kysymyksiin. Vanhemmat saivat kyllä kysymyksiinsä vastauksia ja riittävästi tietoa päivähoitopaikan hakemisesta minulta ja perhetyöntekijältä.

5.2.2 Toiminnan arviointia

Perhekerhomme oli suljettu ryhmä. Ryhmätoimintamme osallistujat olivat pysyviä ja kerhomme oli kestoaltaan määrääkaikaista eli ns. kiinteä ryhmä. Kiinteissä ryhmissä usein rakentuu luottamuksellinen ilmapiiri, mikä vaikuttaa yhteisten keskustelujen sisältöihin. Hyvin henkilökohtaisten asioiden käsittely mahdollistuu yleensä vasta luottamuksellisessa ilmapiirissä. (Euramaa 2001, 15.) Äidit kertoivat avoi-

mesti hyvinkin henkilökohtaisista asioista. Pieni ryhmä ja luottamus toisiin helpottavat keskustelua, ei tarvitse pelätä, että asiat leviävät kerhon ulkopuolelle.

5.3 Kolmas kokoontuminen: oppisopimuskoulutus vaihtoehtona

Kolmannella kerralla paikalla tuli yksi äiti ja hänen lapsensa. Otin tällä kertaa mukaan myös oman tyttäreni. Kahdella äidillä oli lapsi sairaana ja kolmannella äidillä oli lääkärikäynti. Tämän kerran aiheena ja tavoitteena oli saada tietoa oppisopimuskoulutuksesta. Soitin heti edellisen kerran jälkeen työ- ja elinkeinotoimistoon ja pyysin sieltä asiantuntijaa tulemaan kertomaan äideille oppisopimuskoulutuksesta. Asuinalueemme oppisopimusasioista vastaa Nivalassa oleva oppisopimustoimisto. En kuitenkaan soittanut vaan etsin itse tietoa oppisopimuskoulutuksesta netistä. Löysinkin hyvän esitteen Nivalan oppisopimuskeskuksen toiminnasta.

Kerhossa ollut äiti kertoi, että he olivat puolisonsa kanssa käyneet katsomassa isompaa asuntoa. Tällä hetkellä he asuivat kaupungin vuokra-asunnossa, joka sijaitsee hissittömässä kerrostalossa ja asunto on kaksio. Tilaa ei kovin runsaasti ole ja tästä syystä perhe olikin katsellut isompaa asuntoa. Kaupungin vuokra-asunto tilanne on melko heikko ja tarjolla on lähinnä kerrostalo yksiöitä ja kaksioita. Tämä uusi asunto olisi myös vuokra-asunto, pieni omakotitalo kaupungin laidalla. Perheen äiti oli asiasta innoissaan, hän saisi vihdoinkin oman pihan ja enemmän tilaa asua. Ongelmana oli vain vuokran suuruus. Takuu vuokra oli yhden kuukauden vuokran suuruinen eli 500 €. Perheen olisi pitänyt maksaa kerralla 1000 € ja tämä summa oli aivan liian suuri perheen tuloihin nähden. Mietimme yhdessä äidin kanssa mitä hyviä ja huonoja puolia muutossa olisi. Talossa oli öljylämmitys ja lämmityskustannukset kuuluivat vuokraan. Vuokraa he joutuisivat maksamaan n. 80 € enemmän kuin nykyisestä. Perhetyöntekijä kysyi äidiltä, olivatko he saaneet sosiaalitoimistosta apua nykyisen asunnon vuokravakuutta varten. He voisivat käyttää saamansa vuokravakuuden muuttaessaan uuteen asuntoon ja jos eivät olleet saaneet he voisivat hakea sitä. Perhe ei ollut hoksannut, että ovat maksaneet myös nykyisestä asunnosta vuokravakuuden, jonka saavat itselleen kun

muuttavat pois. Äiti alkoi miettiä uudestaan riittäisikö perheen varat sittenkin muuttaa taloon.

Paikalla ollut äiti aikoi toimittaa tulostamani päivähoitohakemuksen kotona sairastavan lapsen äidille, jotta hän voi sitä katsella ja täyttää sekä mahdollisesti seuraavalla kerralla kysyä meiltä apua, jos on tarvetta. Paikalla olleelle äidille annoin Mannerheimin Lastensuojeluliiton Oulaisten paikallisyhdistyksen maksaman kirjan Penninvenyttäjän keittokirjan, jonka toimittaja on Marttaliitto. Kirjassa on perusruokaohjeita sekä hyödyllistä tietoa ruoanlaitosta. Selailimme kirjaa yhdessä ja juttelimme ruoanlaitosta. Sovimme, että seuraavalla kerralla suunnittelemme viimeisen kerran virkistysreissua Ylivieskaan.

5.3.1 Ohjaajan mietteitä toiminnasta

Kerhoa suunniteltaessa mielessäni pyöri ajatus, mitä sitten jos ei osallistujia tulisi-kaan. Tai tulisi ensimmäisellä kerralla, muttei muilla. Kokeilisimmeko vielä uudestaan eri osallistujilla? Mistä sitten tekisin opinnäytetyöni? Olin suunnitellut tätä pitkään ja olin itsekin innolla mukana toteuttamassa perhekerhoa! Opinnäytetyöni liittyy niin läheisesti työhön mitä haluan tulevana sosionomina (AMK) tehdä.

Kolmannella kerralla tämä ”pelkoni” osallistujien puuttumisesta oli lähellä tulla todeksi. Kello oli jo kymmenen yli ja perhetyöntekijän kanssa ehdimme jo miettiä, että mitä nyt? Tähänkö tämä hienosti alkanut juttu sitten loppui? Paikalle tuli kuitenkin yksi äiti lapsensa kanssa. Kolmas kerta ei onnistunut niin kuin olin suunniteltu. Asiantuntijaa oppisopimusasioista puhumaan emme saaneet, mutta kuitenkin riittävästi tietoa siitä miten lähteä etenemään asiassa. Jakamastani lapusta äidit voivat tarpeen tullen alkaa viemään omaa asiaansa eteenpäin.

5.3.2 Toiminnan arviointia

Ryhmän ohjaajalta vaaditaan sitkeyttä, määrätietoisuutta ja tavoitteiden asettamista toiminnalle (Euramaa 2001, 36). Laadin toimintaa suunnitellessani toiminnalle

tavoitteet ja olen pyrkinyt täyttämään ne. Halusin pitää kerhon sellaisena, että siinä on helppo ja mukava tulla. Kolmannella kerralla kun paikalla oli vain yksi äiti ja kaksi ohjaajaa, olisi joku saattanut lähteä kotia eikä jäädä kerhoon ollenkaan. Tämä äiti kuitenkin vietti kerhossa kaksi tuntia keskustellen meidän kanssa ja sai vielä kotiin viemiseksi loput piirakat mitä jäi. Jokaisen kerran jälkeen olen arvioinut toimintaa, miettinyt itselleni asettamia tavoitteita kerhon suhteen ja suunnitellut toiminnan kehittämistä.

5.4 Neljäs kokoontuminen: palaute perhekerhosta

Neljännellä kerralla paikalla oli kolme äitiä ja kolme lasta. Perhetyöntekijä kertoi, että kaksi muuta äitiä, jotka olivat olleet mukana toinen ainoastaan ensimmäisellä kerralla jo toinen kahdella ensimmäisellä kerralla, eivät aikoneet enää osallistua perhekerhoon. Viimeisellä kerralla suunnitelmissamme oli tehdä retki Ylivieskaan ja emme enää kokoontuisi yhdessä. Retken suunnittelun lisäksi tämän kerran aiheena oli palautelomakkeen täyttäminen. Kertasimme jo läpikäytyjä asioita ja annoin oppisopimuslappuja viimeksi poissa olleille äideille. Kysyin myös oliko eräs äiti saanut päivähoitohakemuksen täytettyä, vai tarvitsiko apua tähän.

Suunnittelimme ja mietimme seuraavaa kerhokertaamme. Äidit saivat esittää toiveita ja ideoita missä voisimme Ylivieskassa käydä. Alustavasti olimme suunnitelleet kirpputorikierrosta. Muutama äideistä oli jo hankkinut lapselleen hoitajan, jotta pääsisi ihan kaikessa rauhassa ostoksille. Äideillä oli mahdollisuus ottaa lapset mukaan, mutta katsoivat helpommaksi jättää heidät hoitoon.

Kerroin äideille kuinka tärkeää heiltä saamani palaute on toiminnan kehittämiseksi. Olihan minulla nyt pieni asiantuntija joukko, jolle olin suunnitellut ja toteuttanut toimintaa. Äidit saivat kirjoittaa palautetta nimettömiin lappuihin. Palautelomakkeessa (liite 1) kysyin muun muassa vanhempien odotuksia kerhosta ja näiden odotusten täytymistä. Muutama äideistä odotti toisten äitien tapaamista ja toivoi vaihtelua tylsään arkeen. Heidän odotukset täytyivät ja he saivat vaihtelua. Äidit pitivät hyvänä ja hyödyllisenä tietoa, oppisopimusasiat esimerkiksi, jota sai kerhomme kautta. Yhteinen kahvihetki äitien kesken ei suinkaan ole niin vähäpätöinen kuin se

arkipäiväisyydessään kuulostaa, se voi merkitä äideille paljon. Kahvinjuonnin lomassa voi vaihtaa kuulumisia, istahtaa hetkeksi alas ja vaihtaa vaikkapa sisustusideoita tai kirpputorivinkkejä (Matthies & Kotakari & Nylund 1996, 229). Hyvänä äidit pitivät pientä ryhmää ja se että lapselle oli leikkiseuraa ja itselle juttukavereita sekä *”oli jotakin tekemistä päivisin”*.

Perhekerhon ilmapiiri oli kaikkien äitien mielestä avoin ja rento. Kerhoon oli äitien mielestä mukava tulla. Eräs äiti kertoi, että *”isompi ryhmä olisi ollut melkoinen sekametelisoppa johon EN olisi tullut...”*. Eräs äiti ei kokenut saavansa kerhosta uusia tuttavuuksia eikä juurikaan apua, mutta olisi pitänyt asiaa hyvinkin mahdollisena, jos kerho olisi jatkunut pidempään. Muutama äiti sai apua vertaistuesta ja oli mukava kuulla, ettei muissakaan lapsiperheissä arki ole aina yhtä juhlaa.

Kaikki kerhoon osallistuneet äidit osallistuisivat samantapaiseen kerhoon uudelleen. Kerhon jatko ja useampi kerhokerta nousi esille lomakkeista muissakin kysymyksissä. Viimeisessä kysymyksessä kysyin perhekerhon kehittämisehdotuksia mahdollista jatkoa silmällä pitäen. Kaksi äiti ei toivonut mitään muutosta, vaan samanlaista kun tähänkin asti: *”Ei mitään erityistä tarvi olla, ku riittää että pääsee pois vaan kotoa!”* Muutamat toivoivat retkiä enemmän. Eräs äiti piti hyvänä pientä ryhmää ja toivoi näin myös jatkossa mahdollisesti olevan. Eräs äiti kirjoitti kehittämisideaksi seuraavanlaista: *”Olisi ollut mukava saada esimerkiksi neuvolantäti käymään... Ja tietoa siitä kuinka erittäin väsyneitä/masentuneita äitejä voisi auttaa – eli mistä he saisivat apua? –auttaa henkisiin ongelmiin, mutta entä ku ei jaksaa arkea? Perhetyöntekijäkään kun ei repiä joka paikkaan...”*. Kun suunnittelimme kerhokertoja ensimmäisellä kerralla, olin varautunut pienin paperilapuvin. Siltä varalta, ettei ideoita olisi tullut olisi äidit voinut kirjoittaa ajatuksiaan ja kysymyksiä ylös. Tämä olisi pitänyt toteuttaa mahdollisesti joka tapauksessa. Luin vasta palautelapusta tämän erään äidin toiveen ja avunpyynnön siihen ettei jaksaa arkea. Ehkä aihe ja asia olivat hänelle arka ja hän ei uskaltanut sitä ”kaikkien kuullen” tuoda esille.

Kävimme myös läpi suullista palautetta ja äitien kokemuksia kerhosta. Yhdessä mietimme miten kerhoa voisi mahdollisesti tulevaisuudessa kehittää. Äidit pitivät hyvänä ideana virkistysreissuja ja retkiä, joko lasten kanssa tai ilman heitä. Äideis-

tä oli mukavaa saada hieman omaa aikaa, vaikka juuri kirpputoreja kierrellen. Pientä osallistujajoukkoa äidit pitivät myös hyvänä. Samantapaisia asioita tuli niin kirjallisessa kuin suullisessakin palautteessa. Allekirjoitimme tietojen käytöstä lupalaput. Lopuksi annoin äideille ja lapsille kiitoskassit, jotka sisälsivät muun muassa lorupussin, sakset, serviettejä, muutaman lelun ja salaattiotimet. Tavarat kassiin olin hankkinut yhteistyökumppaneiltani. Äidit ilahtuivat kovasti tästä pienestä yllätyksestä.

5.4.1 Ohjaajan mietteitä toiminnasta

Oli todella mukava kuulla positiivista palautetta äideiltä. He olivat pitäneet kerhosta ja toivoivat jatkoa toiminnalle. Itsestäni oli myös mukava toimia vertaisryhmän ohjaajana. Opin uutta joka kerralla ryhmän ohjauksesta. Kirjat ja oppaat olivat hyvän apuna. En pidä itseäni valmiina ryhmäohjaajana. Jokainen ryhmä on erilainen. Olen nyt kuitenkin monta kokemusta rikkaampi, enkä pidä sitä ollenkaan mahdottomana ajatuksena ettenkö vielä joskus toimisi vertaisryhmäohjaajana. Ryhmään osallistuneiden kokemukset olivat positiivisia ja kannustavat vakiinnuttamaan sekä kehittämään toimintaa edelleen yhdeksi perhetyön muodoksi Oulaisiin.

5.4.2 Toiminnan arviointia

Ryhmän suunnitteluvaiheessa mietin ryhmän tarkoitusta ja tavoitteita. Perhekerhon tavoitteena oli luoda uusi perhetyön malli Oulaisiin, vertaistuen tarjoaminen vanhemmille ja toiminnan suunnittelu yhdessä vanhempien kanssa. Tavoitteet täyttyivät ja pystyn kokemusten ja palautteen pohjalta tekemään uuden perhetyön mallin Oulaisiin. Perhekerho onnistui mielestäni hyvin. Joillekin perheille siitä oli apua ja he saivat epäselviin kysymyksiinsä vastauksia. Äidit pitivät ilmapiiriä rentona ja avoimena. Useampi kerhokerta olisi voinut olla hyvä juttu, mutta olisivatko äidit sitten kuitenkin jaksaneet sitoutua ja käydä kerhossa? Kokemukset ja palautteet suljetusta perhekerhosta ovat hyviä. Toivottavasti toiminta saa jatkoa kaupungin taholta.

5.5 Viides kokoontuminen: retki ja ryhmän päättäminen

Viimeisellä kerralla aloitimme kerhokertamme tuntia aiemmin. Kokoonnuimme kerhopaikkamme luokse, mistä lähdimme yhteiskyydillä kohti Ylivieskaa. Perhetyöntekijän ja minun lisäksi retkelle oli alun perin lähdössä kolme äitiä. Yksi äiti joutui kuitenkin perumaan lähtönsä lapsen sairastumisen takia. Mukaan lähteneet äidit olivat saaneet lapsillensa hoitajat.

Ylivieskassa kävimme kahdella eri kirpputorilla ja syömässä hampurilaisravintolassa. Äidit löysivät lapsilleen ja itselleen uusia vaatteita ja leluja muun muassa, kuten myös minä ja perhetyöntekijä. Edullisia ja hyviä löytöjä teimme. Äidit todella nauttivat omasta, vapaasta ajasta. He saivat rauhassa kiertää ja katsella. Tällaiset pienet virkistysreissut auttavat arjessa jaksamiseen. Mukana olleet äidit viettävät paljon aikaa lastensa kanssa kahden kotona, kummankin miehet ovat töissä. Äidit olivat todella ansainneet tämän reissun! Kotimatalla keskustelimme yleisistä ja arkisista asioista. Jaoin ja vaihdoimme lastenhoitovinkkejä. Äidit pitivät retkeä onnistuneena ja sitä se oli myös minun ja perhetyöntekijän mielestä. Kotia tullessamme veimme äidit autolla kotia asti.

5.5.1 Ohjaajan mietteitä toiminnasta

Viimeiseen kerhokertaan liittyi minulla sekä ilon että haikeuden tunnetta. Olin iloinen, että pitämämme perhekerho oli onnistunut. Saimme positiivista palautetta ja äideille oli ollut kerhosta hyötyä. Minulle selvisi se, mikseivät nuoret äidit käy julkisissa perhekerhoissa. Haikeaa oli kun kerho päättyi. Olisin voinut jatkaa näin mukavan ryhmän vetämistä vielä. Koska tämä oli kokeilu, on tämän kerhon kokemusten pohjalta helpompi lähteä suunnittelemaan jatkoa perhekerholle ja luoda tästä yksi perhetyön työmuoto.

5.5.2 Toiminnan arviointia

Retkemme Ylivieskaan onnistui hyvin. Meillä oli mukavaa yhdessäoloa ja kaikki saimme vaihtelua arkeen. Neljännellä kerralla annetuissa palautteissa vanhemmat toivoivat retkiä. Olisi ollut mukava käydä perheiden kanssa esimerkiksi läheisessä eläinpuistossa, mutta kerhoon osallistuvat lapset olivat vielä niin pieniä, etteivät olisi ymmärtäneet reissussa juuri mitään. Mielelläni olisin toimintaa jatkanut!

6 PROJEKTIN ARVIOINTI

Arviointi on tärkeä osa opinnäytetyötäni. Olen arvioinut toimintaa jokaisen perhekerhokerran jälkeen. Arviointi on auttanut minua kehittämään kerhon toimintaa seuraavia kertoja varten. Projektin arvioinnissa keskityn suunnitelman, kehittämisen ja toteuttamisen arviointiin.

6.1 Suunnitelman arviointi

Käytin perhekerhon suunnitteluun runsaasti aikaa. Suunnittelu sisälsi useita erilaisia asioita mitkä piti hoitaa ensin kuntoon, ennekuin perhetyöntekijä pystyi kutsumaan asiakkaitaan kerhoon. Tilat, jossa perhekerho oli, olivat Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) perhekahvilan tilat. MLL oli tiloissa vuokralla Oulaisten kaupungilla. MLL lupasi minun käyttäjä heidän materiaalejaan, kuten leluja, kahvinkeitintä yms. Tilanvuokraamisesta tein sopimuksen Oulaisten kaupungin/sivistyspalveluiden kanssa. Yhteistyökumppaneiden hankkiminen kuului myös suunnitteluvaiheeseen. Yhteistyökumppanit lahjoittivat ruoka ja juomatarvikkeita, antoivat tavaroita perheille annettuun kiitoskassiin sekä kustansivat materiaaleja, kuten esimerkiksi keittokirjat ja opasvihkosen.

Koin opinnäytetyöni kannalta tärkeäksi oman kiinnostukseni ja perehtyneisyyteni perhetyöhön. Aiheeseen perehtyminen auttoi toiminnan suunnittelussa. Suunnittelin myös kerhokertojen toimintaa ja aiheita etukäteen. Halusin toteuttaa asiakaslähtöistä suunnittelua perhekerhon kerhokertojen suunnittelussa. Nykypäivänä aivan liian usein ammattihenkilöt suunnittelevat toiminnan esimerkiksi vanhemmille. Toiminta ei tällä tavoin välttämättä vastaa vanhempien tiedontarpeeseen ja toiminnasta ei ole vanhemmille välttämättä lainkaan hyötyä. Jos vanhemmat puolestaan saavat itse olla mukana suunnittelussa he voivat vaikuttaa toiminnan rakenteeseen ja aiheisiin. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli asiakaslähtöisen vertaisryhmän suunnittelu ja toteutus perhetyössä Oulaisten kaupungissa sekä vertaistuen mahdollistaminen nuorille vanhemmille. Projektin tavoitteet täyttyivät ja kokemukset tämältyyppisestä vertaisryhmätoiminnasta olivat hyvät. Asiakasläh-

töistä suunnittelua pidin hyvänä ratkaisuna. Vanhemmat saivat apua ja vastauksia toivomiinsa asioihin. Palaute vanhemmilta oli positiivista ja kannustavaa. Ryhmän osallistujat olivat lähes kaikki sitoutuneita toimintaan.

Projektin tuloksista on hyötyä tulevaisuudessa käytännön perhetyössä ja niitä voidaan mahdollisesti hyödyntää perhetyön kehittämisessä Oulaisissa. Projekti antaa uusia valmiuksia kehittää perhetyötä niin, että se vastaa yhä paremmin nuorten perheiden tarpeita. Vertaisryhmätoiminnan pohjalta tein toimintamallin ryhmätoiminnan toteuttamiseen (liite 2). Toimintamallissa on esitetty toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arvioitiin liittyviä asioita. Toimintamalliin koottujen asioiden pohjalta on tulevaisuudessa helpompi lähteä suunnittelemaan ja toteuttamaan vertaisryhmätoimintaa.

6.2 Toteuttamisen arviointi

Projektin läpivienti alkoi perhekerhon suunnittelulla ja ideoinnilla. Perhekerhon suunnittelu alkoi keväällä 2009. Käytin suunnitteluun paljon aikaa etsimällä tietoa sekä tutustumalla aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen. Ryhmänvetäjänä toimiminen oli minulle uutta ja opin paljon ryhmäprosessista ennen perhekerhon aloittamista. Syksyllä 2009 tutkimussuunnitelmani hyväksyttiin. Kevään 2010 aikana järjestelin käytännön asioita, hankin tilat ja yhteistyökumppanit. Toukokuussa 2010 perhetyöntekijä kutsui asiakaskunnastaan ne perheet, joille uskoi toiminnasta olevan hyötyä perhekerhoon. Kesäkuussa oli projektin toteuttamisen vuoro. Huolellisesta suunnittelusta ja tavoitteiden asettamisesta oli apua projektin onnistumisen kannalta. Palautekeskustelut perhetyöntekijän kanssa kerhokertojen jälkeen sekä omat muistiinpanot auttoivat tulevien kerhokertojen suunnittelussa.

Perhekerho-projektin aikana ei ongelmia juuri tullut. Ilmapiiri kerhossa oli myönteinen ja avoin sekä palaute kerhosta oli positiivista. Itseäni harmittaa, kun kukaan ns. asiantuntija-vieraista ei päässyt paikalle, mutta vanhemmat kuitenkin saivat tietoa riittävästi. Perhekerho-projektin lopputuloksena muodostui lastensuojelun perhetyöhön uusi työmuotomalli, jota Oulaisten kaupunki voi käyttää kehittäessään ennaltaehkäisevää perhetyötä.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen on ollut mielenkiintoista ja antoisaa. Kiinnostukseni perhetyöhön heräsi työharjoitteluni kautta. Opinnäytetyön tekeminen projektina oli mukavaa ja hyvä ratkaisu. Opinnäytetyöni aihe oli ajankohtainen. Vertaisryhmätoiminnan sisällyttäminen ja vakiinnuttaminen osaksi perhetyötä on ajankohtainen, koska uusi lastensuojelulaki, joka tuli voimaan 1.1.2008, korostaa ennaltaehkäisevää työtä lapsiperheiden hyväksi. Lastensuojelulaki edellyttää myös, että kunta-laisten käytettävissä on perhetyöpalvelut sekä vertaisryhmätoimintaa lastensuojelun tukitoimena.

Toivon, että saamieni kokemusten ja palautteen pohjalta perhekerhosta tulee yksi perhetyön muoto Oulaisiin. Perhekerhoon osallistuneet nuoret äidit pitivät hyvänä pientä ryhmää ja osallistujien nuorta ikää. Pienellä paikkakunnalla on toki haasteita saada toimiva ryhmä kasaan. Projektin tavoitteena oli asiakaslähtöisen vertaisryhmätoiminnan suunnittelu ja toteutus sekä vertaistuen mahdollistaminen nuorille vanhemmille. Vertaisryhmätoiminnan pohjalta tein toimintamallin ryhmätoiminnan toteuttamiseen. Toimintamallin pohjalta on tulevaisuudessa helpompi lähteä suunnittelemaan ja toteuttamaan vertaisryhmätoimintaa. Tavoitteeni toteutin pitämällä suljettua perhekerhoa nuorille vanhemmille yhdessä Oulaisten kaupungin perhetyöntekijän kanssa. Opinnäytetyöni toteutin projektiluontoisena. Suunnittelu ja arviointi ovat merkittävässä roolissa tässä projektissa. Projektin lopputuloksena saatiin positiivisia kokemuksia asiakaslähtöisestä vertaisryhmätoiminnasta sekä toimintamalli.

Opinnäytetyöni tulosten pohjalta voin päätellä sen, että tarvetta tämän tyyppiselle vertaisryhmälle on. Nuorilla äideillä on halu luoda uusia sosiaalisia kontakteja samassa elämäntilanteessa oleviin ihmisiin. Ryhmäytyminen tapahtui nopeasti ja keskusteluiden aiheet vaihtelivat arkisista asioista aina hyvinkin henkilökohtaisiin asioihin. Ohjaajat auttoivat ja osallistuivat keskusteluihin. Osa ryhmätapaamisten aiheista tuli juuri keskusteluiden kautta. Äidit saivat ryhmässä ammatillista tukea ja ohjausta ohjaajien kautta sekä sosiaalisia kontakteja ja vertaistukea muiden ryhmäläisten kautta.

Kaikilla lastensuojelun perhetyön asiakkailla ei ole omaa lähiverkostoa saatavilla, josta he saisivat neuvoja, apua ja tukea. Tällaiset perheet tarvitsevat ammatillisesti järjestettyä vertaisryhmätoimintaa. Lastensuojelun perhetyön vertaisryhmille voidaan mahdollisesti ehkäistä myös lisäongelmien syntymistä. Lastensuojelun perhetyön vertaistukitoiminta tarvitsee erilaisia menetelmiä, jotta se voi tukea asiakkaalle asetettuja tavoitteita asiakaslähtöisesti. Yhteistyö eri toimijoiden kanssa, jotka työssään kohtaavat lapsia, nuoria ja perheitä, auttaa luomaan ja suunnittelemaan erilaisia vertaisryhmiä. Vertaisryhmän suunnittelu lähtee esille tulleesta tarpeesta. Asiakaslähtöinen suunnittelu auttaa asiakkaita heidän todellisissa ongelmissa.

Vertaisryhmätoiminta on hyvä ennaltaehkäisevä avohuollon tukitoimi. Ryhmätoiminta säästää myös perhetyön resursseja. Samalla kerralla voi kertoa useammalle vanhemmalle saman asian ja samalla äidit saavat myös aikuiskontakteja ja vertaistukea. Vertaisryhmätoiminta ei kuitenkaan ole kotikäyntien korvike vaan saattaa puolestaan vähentää niitä.

Vertaisryhmässä on hyvä olla kaksi ohjaajaa. Toiminnan myötä voi tulla kertoja milloin toinen ei pääsekään paikalla. Ryhmään kokoontumiseen ei kuitenkaan tule katkosta. Ryhmän ohjaajat pystyvät kehittämään itseään ryhmätoiminnan avulla. Palautekeskustelut ohjaajien kesken sekä toiminnan arviointi jokaisen kerran jälkeen auttaa kehittämään itseään sekä jaksamaan työssään paremmin. Itse opiskelijana ja opinnäytetyön tekijänä opin paljon asioita sekä palautekeskusteluissa perhetyöntekijän kanssa ryhmäkertojen jälkeen että ryhmään osallistuneilta äideiltä.

Laki velvoittaa kuntaa järjestämään perhetyötä ja vertaisryhmätoimintaa sitä tarvitseville. Kunnan on joko itse tuotettava palvelut tai ostettava ne yksityiseltä palvelun tuottajalta tai järjestöltä. Kunnan omat resurssit palveluiden tuottamiseen ei aina riitä joten yhteistyötä muiden tahojen kanssa olisi hyvä kehittää. Tämän opinnäytetyön pohjalta luotu toimintamalli ja toiminnasta saadut hyvät kokemukset toivottavasti avaa päättäjien silmät ja lastensuojelun perhetyötä voidaan tulevaisuudessa kehittää ja ottaa vertaisryhmätoiminta yhdeksi perhetyön työmuodoksi.

Vertaistuki monipuolistaa perhetyön palvelua ja tukee ammatillista toimintaa, joten sen kehittäminen osaksi palvelujärjestelmää on tärkeää. Vertaisryhmätoiminnan saaminen osaksi palvelujärjestelmää vaatii eri tahojen kanssa tehtävää yhteistyötä, sekä avointa keskustelua vertaisryhmätoiminnan tarpeellisuudesta ja hyödystä. Jotta toiminta saadaan osaksi perhetyön perustehtävää, on sillä oltava päättäjien hyväksyntä. (Seriola. 2009.)

Tällä työllä haluan olla vaikuttamassa työntekijöiden ja päättäjien mielipiteisiin vertaisryhmän hyödyllisyydestä lastensuojelun perhetyössä. Tarvetta perhetyön vertaisryhmälle on. Ryhmätoiminta on ennaltaehkäisevää avohuollon lastensuojelutyötä, joka auttaa vanhempia jaksamaan arjessa sekä ehkäisee syrjäytymisessä tarjoamalla aikuiskontakteja ja keskusteluapua.

Kehittämis- ja jatkoehdotukset

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli asiakaslähtöisen vertaisryhmätoiminnan kehittäminen Oulaisten kaupungissa. Vertaisryhmätoiminnan pohjalta tein toimintamallin ryhmätoiminnan toteuttamiseen. Kehittämis ehdotuksena toivoisin, että tekemäni opinnäytetyön pohjalta asiakaslähtöisestä vertaisryhmätoiminnasta tulisi yksi perhetyön työmuoto Oulaisiin. Toimintamallin ja kokemusten pohjalta on helppo lähteä suunnittelemaan ja kehittämään toimintaa. Toivonkin, että yhdessä perhetyöntekijän kanssa saadut positiiviset kokemukset ennaltaehkäisevästä vertaisryhmätoiminnasta ei jää tähän. Tarvetta tämäntyyppiselle ennaltaehkäisevälle työlle riittää.

LÄHTEET

Euramaa, K-I. 2001. Ryhmätoiminta Lapsiperhe-projektin perhetyössä: Kokemuksia ja näkemyksiä vertaisryhmistä. Helsinki: Raha-automaattiyhdistys.

Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys Lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Stakesin työpapereita 9/2008.

Hyvä käytäntö: Lastensuojelun perhetyön vertaisryhmät. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi>. Luettu: 23.1.2011.

Häggman-Laitila, A. & Ruskomaa, L. & Euramaa, K-I. 2000. Varhaista tukea lapsiperheille: kokemuksia Lapsiperhe-projektin perhetyöstä. Helsinki: Raha-automaattiyhdistys.

Järvinen, R. & Lankinen, A. & Taajamo, T. & Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi: Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.

KASTE Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma 2008–2011. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Esitteitä 2008:5.

Kekkonen, M. 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa, lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES.

Kivinen, S. 2009. Ryhmän perustaminen huostaan otettujen lasten vanhemmille. Helsinki: Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto.

Kiviniemi, L. & Yrjänäinen, H. 2004. Myötätuuleen-projekti: Perhe- ja verkostotyön kehittäminen Oulaisten kaupungissa vuosina 2001-2003. Purje-projektin loppuraportti 2004.

Lastensuojelulaki 417/2007.

Lastensuojelun käsikirja. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi>. Luettu: 30.12.2010.

Lastenneuvola lapsiperheiden tukena, opas työntekijöille. 2004. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:4. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Matthies, A-L. & Kotakari, U. & Nylund, M. 1996. Välittävät verkostot. Jyväskylä: Vastapaino.

Niemistö, R. 2007. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Helsinki: Palmenia.

Nylund, M. & Yeung, A. 2005. Vapaaehtoistoiminta: Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino.

Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Seriola, M. 2009. Voippisryhmästä voimaa arkeen, vertaisryhmä lastensuojelun perhetyön tukena. Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Seriola, M. 2009. Vertaisryhmätoiminta lastensuojelun käytäntönä. Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliiton jäsenlehti. 15-17.

Tarvainen, M. 2009. Vertaisuudessa on voimaa. Sosiaalitieto – sosiaalialan riippumaton ammattilehti. 11/2009 18-19.

Uusimäki, M. 2005 Perhetyötäkö kaikki? Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi .

Virtanen, P. 2000. Projektityö. Helsinki: WSOY

Palautelomake

Nuorten vanhempien perhekerho kesällä 2010

Perhekerho on kokoontunut kesäkuun aikana.

1. Millaisia odotuksia sinulla oli kerhoon tullessasi?

2. Miten odotuksesi täyttyivät?

3. Mikä oli kerhossa hyvää ja hyödyllistä? Opitko jotain uutta, mitä?

4. Mitä olisi voinut tehdä toisin? Mitä olisit muuttanut?

5. Millaiseksi koit kerhon ilmapiirin? Oliko ilmapiiri avoin? Oliko kerhoon mukava tulla?

6. Perhekerhossa tapasit muita pienten lasten äitejä. Oliko tästä vertaistuesta apua arjessa jaksamiseen? Löysitkö kerhosta uusia tuttavuuksia?

7. Jos perhekerho jatkuisi syksyllä, osallistuisitko? Kyllä

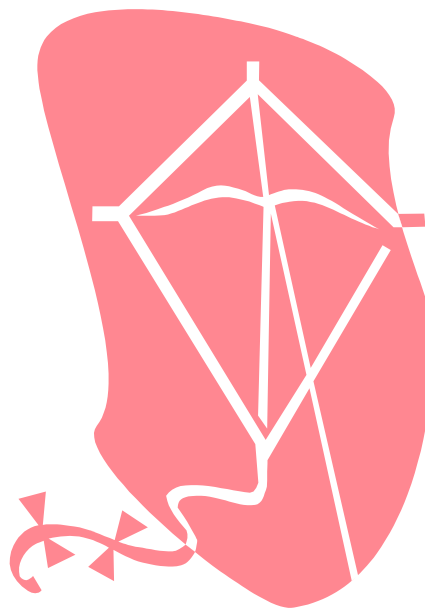
En

8. Millaista toimintaa haluaisit kerhossa jatkossa mahdollisesti olevan?

Perhekerhon kehittämisehdotuksia

(esim. asioita, joista haluaisit saada tietoja, retkiä, vierailijoita...)

Kiitos palautteestasi!

Asiakaslähtöisen vertaisryhmätoiminnan toimintamalli

Vertaisryhmätoiminta

- saa voimaa arjessa jaksamiseen
- suuri merkitys lapsiperheiden hyvinvoinnin kannalta
- yhdistävä tekijä löytyy asiakkaiden lähtökohdista ja tarpeista

Ryhmän perustaminen

- idea ryhmälle esiinnouksesta tarpeesta
- Mikä on ryhmän tavoite?
- suunnitteluun riittävästi aikaa
- ryhmän puitteet (aika, paikka, talous, tilat, ohjaajat...)

Ryhmätapaamisten rakenne

1. ryhmäkerta

- tutustuminen
- toimintasuunnitelma
- tavoitteet
- arviointi

2. ryhmäkerta →

- tulevan toiminnan suunnittelua: asiakaslähtöinen suunnittelu → toiminnasta apua asiakkaan arkeen
- arviointia ja palautetta
- suunnitelman toteuttamista

Ryhmän päättäminen

- jatkosta sopiminen
- tavoitteiden toteutuminen
- päätösjuhlat (retki tai muu mukava juttu)
- menneiden ryhmäkertojen muistelu
- arviointi ja palaute

Ryhmätoiminnan arviointi ja palaute

- alkutilanne, puoliväli ja loppuarviointi
- arviointiin osallistuvat kaikki ryhmään osallistujat sekä ohjaajat
- suullinen palaute joka kerta
- loppupalaute kirjallisesti
- arvioinnin ja palautteen pohjalta voi tehdä jatkosuunnitelman ja